

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, CZIRJÁK ALBERT, RIEGER JIMRE.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petít soronként 5 krral számítattnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcza, 7. sz. u.) küldendők.

A tanító- és tanítónőképezdek.

Általános a meggyőződés, hogy a népoktatásra nézve a közoktatási minister ur 1882. jan. 1-sei rendelete nemcsak nagy fontosságú, de megnyugtató és kielégítő is. E rendelet a tanító- és tanítónőképezdek igazgató tanácsaihoz van intézve s célja a tanító és tanítónőképezdsnek új irányt adni. A rendelet ismeretes. Tanügyi lapok, politikai lapok teljes szövegében közölve adták. Nem hiányoznak róla sem az elismerő, sem a bíráló megjegyzések, habár túlnyomóak az előbbiek. A célzat kitűnő voltát általánosan elismerik s bizalommal tekintenek a tavaszi napokra, melyek e rendeletet valósítani fogják, el nem terelve az alkalmazásban az eredeti tervtől.

Mi végig kísérjük kiemelkedő pontjaiban a rendeletet.

A népoktatásnak kiválóan gyakorlati célja van, mond a rendelet s a minister urnak főgondja volt eddig is a tanító-képzést ily irányba mozdítani. Mert az iskolának lelke a tanító, tőle függ a tanítás sikere, az iskolázás hatása.

„Hogy a következő nemzedék, s különösen a nép azon legnagyobb része, mely csak is elemi iskolákat végez, s azokból egyenesen az életbe lép ki, ne csak tudjon valamit, s elsajátítsa az ismeretek bizonyos kisebb-nagyobb összegét, hanem hogy általában értelmes, becsületes s hasznos tagjaivá váljék a polgári és emberi társaságnak, s a mellett testben, lélekben, ép és egészséges nemzedékké növekedjék: e cél elérésére, — mely pedig az összes népoktatás célja, — oly irányban kell vezetni a népoktatást, hogy mindenki, a ki az elemi iskolából kikerül, tudja ugyanazt, a mit polgárisult államban minden értelmes embernek, férfinak és nőnek egyaránt tudni kell: értelmesen s folyékonyan olvasni, egyszerű gondolatait írásban helyesen fejezni ki, legalább annyira, hogy levelet írhasson, és a számvetésnek az életben alkalmazásba jövő elemeit; de ezek mellett elsajátítsa azon gyakorlati ismereteket, melyeket háztartása s gazdasága körül közvetlenül is alkalmaz-

hat, tehát a természet törvényei közül a főbbeket s a természetrajz alapismereteit, továbbá fogalmat szerezzon a történelem, a földrajz s az államélet alaptényeiről, főleg pedig elsajátítsa azon gyakorlati ügyességeket, melyeknek hivatása körében legtöbb hasznát veheti: a fiuk a gazdaság, a leányok a gazdasszonykodás, háztartás és női kézimunka, mindkét nem végre az élet és egészségtan elemeit, melyeket gyakorlati irányban kiegészíteni, s teljessé tenni az iskola után az élet feladata leendő, míg az iskolác csak a kellő alapot adná meg azokhoz.

Önként értetik, hogy ezek mellett még egy magasabb feladata van az iskolának, melyben a szülei házzal osztozik: erkölcsi alapot vetni a gyermeki lélek fejlődésének, hogy becsületessé, jellemessé, vallásossá, haza és emberszeretővé, Istenben bizóvá, munkássá, szorgalmassá és kitartóvá váljék, — mely erényeknek magvait a tanító nem csak az olvasmányokban és a szóbeli oktatásban, hanem mindenek felett példája által vetheti el, s kell hogy olvassa és kisarjazzassa növendékei fogékony lelkében.

Ily céljai a népoktatásnak csak a tanítóképzés megfelelő változtatásával érhetők el, képezni kell a tanítókat és tanítónőket, hogy ezt tehessék s hogy munkájuk az iskolában ez oktatás jóságát megmutassa.

A mai népoktatás nem épen jót bizonyít. A tanítók több sulyt tesznek a népiskolai tanterv elméleti tantárgyainak rendszeres kézikönyv szerinti előadására, mint magára az értelmes olvasásra és az olvasható tiszta írás gyakorlatára s az által gondolatainak, pl. egyszerű levélben, világos és szabatos kifejezésére, a legegyszerűbb fogalmazás képességének elsajátítására.

Még kevesebbet tanulnak a növendékek abból, mit a helyi viszonyok szerint jövő életpályájokon használhatnának s legkevesebbet a tisztasági és közegészségi dolgokból.

Egyszóval, annak daczára, hogy ez a képezdek tantervében eléggé ki van fejezve, „a népoktatásnak nincs eléggé gyakorlati iránya.“

Ezt pedig biztosítani kell. Erre teendő hát a képezdei oktatás fő súlya.

„Oktattassanak a tanítóképezdek növendékei arra, hogy a majdan vezetésükre bizandó iskolákban a legszükségesebb tudnivalók helyes kiválogatása mellett a fősúlyt az értelmes olvasásra, a tisztán olvasható s helyesen fogalmazott írásra, s a számvetés elemeinek gyakorlatára fektessék; hogy ezek s különösen az olvasás közben és szemléltető úton sajátíthassák el majdan növendékeikkel a szükséges természeti, történeti, földrajzi s egyéb alapismereteket; s hogy végre a gyakorlat, vagyis cselekvés útján a nép főfentartó s megélhetési eszközei, a gazdaság és alsóbb ipar is bevonandók az elemi oktatás körébe, s a természeti tárgyak és a természeti törvények ismeretével párosítva gyakorlatilag és cselekvőleg taníthatja, s kell is ezeket leendő növendékeinek tanítania; úgy szintén a test épségben s egészségben tartására vezető, s azt biztosító módokat, megszokásokat és eljárásokat is.“

Felhívja tehát a Minister ur a képezdek igazgatótanácsait, hogy az oktatást ily irányba vezessék.

Nevezetesen taníttassanak a növendékek

1. arra, hogy midőn egy avagy több osztály növendékeit a törvényben és az azon alapuló ministeri tantervben kiszabott tantárgyakban oktatják, — mi módon fektessék a tanítás súlyát az értelmes és jó olvasás gyakorlására, s ebbe az elméleti tantárgyak tanítását mikép szövhessék közbe; mikép vezessék a növendékeket az írva-olvasni tanítás útján az írás gépieségének elsajátítása után az olvasható írásbeli ügyesség megszerzésére, legegyszerűbb gondolatainak írásbeli kifejezésére, s legalább az értelmes levélírás módjára.

2. A mezei gazdaság, kertészkedés, szőlő- és kólmivvelés, dohánytermesztés és méhészetbeli, s ott, a hol lehetséges, a selyemtenyésztésbeli ügyesség gyakorlati elsajátítására. Továbbá

3. A házi ipar fontosabb ágai begyakorlására, tekintettel mindenkor a vidéken szokásosabb házi ipari foglalkozásokra, kihagyván ezek köréből minden haszontalan pepecselést, ellenben figyelmet fordítva az értékesíthető czikkek készítésére.

4. Az egészség ügyére vonatkozó oktatások szintén összeköthetők ugyan az emberi test szervezetéről szóló tanulmányokkal; de ezek mellett a képezdei növendékeket tanítani s gyakorlatilag szoktatni és nevelni kell a tisztaság iránti kényesebb érzékre.

Oktatni kell a tanítónövendékeket a tisztaságra, az iskola udvarának, kutjának tisztán tartására, fertőző anyagok eltávolítására, a járványos betegségek alkalmával való eljárásra sat.

„Hogy a mezei gazdaság, gyümölcsfatenyésztés, szőlő- és kólmivvelés, dohánytermesztés, méhészet és selyemtenyésztés egészen gyakorlati úton és biztos sikerrel taníthatassék a képezdekben: felhívom az igazgató tanácsot: tegyen jelentést arról, miképen lehetne ott, a hol még nincs, legalább 2—5 hold terjedelmű

mezei gazdaságnak, ezen felül 1—2 hold kertnek való tért szerezni, s azt a közönséges gazdasági eszközökkel, és egy pár fejős tehénnel, — mely egyuttal igazvonóul is szolgálna, — méhessel és esetleg selyemtermelő helyiséggel felszerelni?

Adjon tervet arra nézve, hogy a helyi viszonyokhoz képest, a rendezendő gazdaságban minő gazdálkodási rendszert kellene kezdeni és felállítani; és készítsen az ezekkel járó kiadásokról költségelőirányzatot.

Hasonló módon, az intézet vidéki helyzetéhez képest, sorolja elő, mik lennének a házi iparoktatás körébe felveendő mesterségek, s az ezekhez szükséges felszerelések — a mennyiben még nincsenek — mibe kerülnének?“

Hogy a minister ur még a tavaszon foganatba vehesse ezek létesítését, a jelentés rólok febr. 10-ig megteendő.

Ime ez, lényegesebb pontjaiban a nevezetes rendelet, mit olvasóinknak bemutatunk. Kevés hozzátenni valónk van, hiszen e rendelet régi óhajta, a mint óhajtható, hogy sikere is legyen. Régóta érezhető, hogy népnevelésünk bizony igen is elméleti s igen is alapos akar lenni a sokféleségben. Tanítóképzésünk nevezetes hiányaira, melyek főképp az encyclopaedisticus emléztetésből folynak, most nem rég adott derék figyelemzetést Felméri az angol oktatásról szóló nagy műve I-ső kötetében. Épen ezen oldalán a dolognak e rendelet sem segít, de mégis, midőn a szemléltető oktatást hangsúlyozza, midőn az értelmes fejlesztést sürgeti a magoltatás helyett a népiskolában s főképpen midőn gyakorlati színezetűvé és hatásavá téteti a népoktatást, voltaképp a természetes alapokat sürgeti a tanítóképzésben s a tanítók népnevelő gyakorlatában.

Meg másfelől azt látjuk, hogy a tanítani tudó gyakorlatot is sürgeti s nagy súlyt tesz e rendelet a mód szerre, minek fő szerepe épen a népoktatásban van meg: az olvasni, írni tanításban s így tovább. Mindenesetre kevesebb tankönyvet betanítani s jobban nevelni a természetes józan eszet s az érzések tiszta felfogását: ezélja a népoktató módszernek s a népiskolát úgy kell nézni, mint mely az életre józan népet akar nevelni, mely nép használni is akarja s használhassa is szerzett ismereteit.

Ugy látszik, e rendeletet a tanítóképezdek 4 évre való emelése fogja követni, mi jó is lesz. A tanítónőképezdek már is négy év folyamúak, csak kár, hogy a legujabb tanterv után s nem előtte jött e rendelet.

Mindezekből az is világos, hogy a minister ur nem barátja ugyan mindenforma néptanítóságnak, de barátja a haladásnak s melegen óhajta a néptanítóképzést oly irányúvá tenni, mely annak megadja azon fejlettségét önmagában s azon súlyát az államban, melyet a tanítóságban a nemzet, a haza csakugyan helyez is.

Alhikmet.

Fáy András mint paedagog.

III.

Az 1816-ban megjelent „Próbatétel“ stb. után, közügyi munkássága mellett kiválóan a szépirodalmi működés foglalta el Fáy.

Teljesen paedagogiai tartalmú műve: „Növelés és nőnevelő intézetek hazánkban. Különös tekintettel nemeseink, főbb polgárok és tisztességes karuak lánykaira.“ Pesten 1841. Trattner Károly kiadása. I. kötet, 142 lap.

A mű előszavában felemlíti, mily sok hazánkban a tennivaló, mert százados elmaradásaink pótlandók. A nemzet haladásán sokan és sokat fáradoznak, de működésük annyiban tervnélküli, hogy nem foglalkoznak az alap megszilárdításával, mit csak a helyes nevelés eszközölhet. A nemzet jövő boldogságának biztosítéka a nők és anyák helyes nevelése: „kik nemzedékeket hordoznak méheikben, ápolnak emlőiken, s első hatásaikkal ezekre üdvöt vagy átkot árasztanak.“

A párbeszéd szerű bevezetésben mondja barátjának: hogy ő nem kíván új rendszert alkotni, mert „a szembeütköző közüdvü elveknél, miket a legközségesebb elme is felfoghat, de előítéletek, rögzött megszokás, folyó divat akadályoznak életbe léptökben, nem új eszmékre, rendszerekre van szükség, hanem emlékeztetésekre, sürgetésekre.“

Nem czélja a nőnem nevelésének körét kimeríteni, csupán egyes hiányokra kíván figyelmeztetni.

A nőnemnek hivatása, hogy boldog legyen és boldogítson. E cél elérésére szolgáló eszközök legnagyobb része a nevelés körébe tartozik.

Hyen szerinte a nő boldogságára nézve: először a sorsával és annak viszonyaival való megelégedés. E tekintetben helyesen követeli, hogy a leányok nevelését úgy intézzük, hogy később az élet legkülönbözőbb viszonyaiba képesek legyenek magokat beletalálni. Ajánlja a szülőknek, hogy gyakorlás végett egyes örömeiket tagadjanak meg leányaiktól, hogy így később az esetleg szükségéből folyó önmeztagadást könnyen eszközölhessék.

Élénk szinekkel vázolja a kényeztetés káros hatását. Felemlíti továbbá, hogy mily káros korának azon gyarlósága; „hogy a leányos háznál a való felett mutatnak vagyonságot s ezzel kapcsolatos fényűzést.“

Ez veti meg a későbbi elégtelenség alapját, mert bajosan válunk meg attól, a mit erőtetve is sajátunkká akarunk tenni Sajnos, hogy a mit írónk évtizedekkel ezelőtt állított, ma is csak úgy van.

A nőnem boldogságának második forrása: „öntudata, érzete a teljesített viszonyi kötelességeknek s ebből eredő szívnyugalom.“ A női munkásság kisebbségű mint a férfiué, de azért nem csekély fontosságú. Kedveltessük meg ideje korán a leány növendékekkel a házas foglalkozásokat. A nevelés ideje a kiképzés mellett a gyakorlati élet előiskolája legyen. E szempontból hibáztatja korának nevelő intézeteit, hol a testtar-

tás, táncz, zene, ének, szemrontó — legtöbbnyire csak kedves emlékül szolgáló — apró munkák, idegen nyelvek, egy kis társalgási ügyesség és még kevesebb tudományos kiképzéssel kimerítettük a programot. S mi kevés van mindezekben a nőnem jövő rendeltetésére számítva?

Tény, hogy a nőnevelés tekintetében az utóbbi időben sokat tettünk s e téren a haladást kétségbe vonni lehetetlen; de fájdalom ma is találunk még számos oly nőnevelő intézetet, hol a program a fennebb előadottól semmiben sem különbözik.

A nőnem rendeltetésének második részét teszi a boldogítás. Itt elősorolja a nőnem sajátos viszonyait. Először említi a női viszonyt és kötelességet. Elmondja, hogy mindenekelőtt szükséges a fiatal nőnek tisztán tudnia, mily fontos lépést tőn a házassággal. Előadja a házaseletben a férj és nő közötti viszonyt.

Ezután az anyai viszonyt és kötelességet tárgyalja. Az anyai tiszt minden emberi kötelességek között a legfontosabb. Az anyai ösztön még az állatot is szülöttjéhez köti. S im nőink között hányat nem ferdit el e részben a divat? Dajka szoptatja a gyermeket, idegen gouvornante neveli s cseléd ápolja. E ferdeség alapját a helytelen nevelésben találja, mert a nőt anyai kötelességeiről felvilágosítani elmulasztottuk.

Ezzel kapcsolatban az anyai viszonyból eredő gyermek nevelési kötelességre nézve néhány, a hazai életből merített fonákságot és mulasztást sorol elő. Óhajtja, hogy a gyermek környezete oly egyénekből álljon, kiknek példája jótékony hatása. Ajánlja a cselédek gondos megválasztását. A nevelők s nevelőnők, megbízható, példás erkölcsű egyének s ha csak lehet magyarok legyenek. Szoktassuk a növendéket rendes étkezéshez. Ne ámitsuk a gyermeket, s tárjuk fel előtte leplezetlenül az igazságot stb.

Majd a háztartási viszonyt s gazdaszszonyi kötelességeket említi fel. Különösen ajánlva, hogy szoktassuk korán leánygyermekünket a józanul költsékezéshez. Tanulja meg a különbséget a szükséges, hasznos és pusztán élvezeti kiadások között, s szoktassuk arra, hogy ez utóbbiakat esetleg könnyen nélkülözni tudja. A háztartásban a rend és egyszerűséggel párosult csín legyen irányadó.

Ezután a polgári viszonytal kapcsolatos női kötelességeket adja elő. Kiváló érdeklődéssel s tüzetesen szól az előkelő osztály tagjainak azon gyarlóságáról, hogy a külföldöt utánozzák s kicsinylőleg nyilatkoznak mindenről, a mi hazai. Helyesen kívánja, hogy a nő szeresse, tisztelje a hazai életet, szokást; a külföld műveltségét becsülje ugyan, de hazáját még elmaradásában, gyengéiben is ama felett szeresse; kedvelje, beszélje a nemzet nyelvét, olvassa és pártolja irodalmát, szóval testestől lelkestől magyar nő legyen.

Végül a nőknek a társalgási viszonyból folyó kötelességeit tárgyalja. E szempontból a szelidség, nyájasság és szemérmesség ápolását különösen ajánlja.

Párhuzamot von a valódi és álművelt nő között. A művelt nő jellemzéséből álljon itt a következő részlet: „Ez ismeri és becsüli a maga viszonyait, és azoknak korlátai között híven megmarad. Magaviseletében és nyilatkozásaiban szerény. Mindenki becsüli az embert. Ruházata egyszerű, de izléses. stb. Művelt asszonynak csak gyermekét tekintsd, hogy tudhasd mily anya ő. Gyermeke vig, játékos, nyíltszívű, barátságos, eleven, de nem kicsapongó, kérdésre bátran felel, s szülőinek egy intésére engedelmeskedik; idegen helyen nem alkalmatlan, de nem is vadul félrevonuló, korosabbaktól nem retteg, hanem tudakozódik, hallgat rájuk, s hamar barátkozik.“

Kívánalmainkat teljesen kielégítheti ezen kép, melylyel a művelt anyát és gyermekét vázolja.

Miután a nők munkakörét és kötelességeit a fennebbiek szerint előadta, Locke-nak közmondássá vált paedagogiai elve alapján: „csak egészséges testben lakhatik ép lélek;“ kérdi: „s kinek van egészségre, testi erőre nagyobb szüksége, mint a nőnemnek, mely gyakran egyedül testi szépségének, az egészség nélkül nem is gondolhatónak, köszöni világi szerencsáját; mely életadója, első táplálója az egész emberi nemnek?“ A testi nevelés szükségességénél a régi görögök és rómaiak nevelési eljárására hivatkozik, s ezzel szembe állítja, hogy mit tesznek ma nőink. Kötelességeiket többnyire cseléddel végeztetik. Idegen s gyakran romlott tejet szopik a gyermek, tápláléka egészségtelen, foglalkozásai között nagy szerep jut a szemrontó hímzésnek. A test ápolására elégnék tartanak egy-egy rövid sétát, avagy a nyugalomra szánt új idején gyakorolt tánc pótolja a szükséges mozgást.

Ezzel kapcsolatban a vállfűzők káros hatását említi fel. Az elősoroltak okozói a nők gyenge testalkatának s gyakori betegeskedésének.

Sajnos, hogy a mit ez érdeken Fáy 40 évvel ezelőtt mondott, az napjainkra is teljesen ráillik, valóban ideje volna már a nők testi nevelésére a kellő gondot fordítani.

Végül azon kérdést teszi fel szerzőnk, hogy hol és kitől nyerjék leányaink ily irányu kiképeztetésüket? A feleletben helyesen említi a családi kört, s ebben is első sorban az anyát, mint e nevelés eszközlőjét. A női és anyai tisztre csak egy jó anya képezheti leányát, a többi ismeretek megadására a nőnevelő intézetek hivatvák; de miután miként már említettem, korának ilyenmü intézeteivel legkevésbé sincs megelégedve; e téren gyökeres reformot óhajt, s első sorban kívánja, hogy állíttassék fel közközltségen egy nevelőnőket képző intézet. Továbbá, hogy a nagyobb községekben nyilvános nőnevelő intézetek szerveztessenek. Ezen intézetek beállítása, vezetése, végre az elméleti és gyakorlati tanulmányok minősége és mennyiségére nézve életrevaló tervet közöl, melynek részletes ismertetését azonban lapunk szűk tere meg nem engedi.

Az előadottakban bemutattam Fáy-nak a „Nőnevelés“-ről írott művét, melylyel bizonyára ép oly fontos szolgálatot tett a hazai nevelésügynek, mint első ilyenmü műve a „Próbatétel“ stb. által; a mennyiben a nevelés egyik legfontosabb ágának hiányaira figyelmeztette honfitársait.

Művében, melynek minden sorából igaz hazaszeretet tűnik ki, nemcsak rámutat a ferdeségekre és hiányokra, hanem egyuttal azok elkerülésére és orvoslására, helyes és követésre méltó tanácsokat ad.

Harmadik tisztán paedagogiai tárgyú műve: „A legegyszerűbb, természet és tapasztalathűbb s gyakorlatibb nevelési rendszer. Különösen szülők számára megkísérté Fáy András. Pesten. 1855.“

A munka célja, mint szerző mondja, a tudományosan nem képzett, de józan eszű szülőknök a nevelés rendszerében kalauzul szolgálni.

Az emberiség a boldogságra teremtett, s annak elérésére kellő lelki és testi tehetségekkel, eszközökkel áldatott meg, mégis a boldogok száma nagyon csekély. Ennek oka, mint a közéletből meritett tapasztalás bizonyítja, a józan ész, kegyeletesség és ebből eredő lelkiismeretesség hiánya. Tovább kutatva, ennek okát viszont a nevelésben és pedig az első alapvetés elhanyagolásában találja. A szülők nagy része azon téves hitben él, hogy a nevelés csak az iskoláztatás korszakánál kezdődik, s addig egyedüli teendőjöknek tartják, a gyermek testi növelésére való ügyelést. A nevelést két főkorszakra osztja fel. Az első a bölcsőtől az iskoláztatásig tart, mely időpontnál a második veszi kezdetét.

Az első korszak teendőjének tartja az emberképzés alapvetését, melyet ha elhanyagoltunk, vagy elferdítettünk, mulasztásunkat az iskoláztatás nem tudja helyreállítani.

Ezen első időszak teendőit három részre osztja: u. m. a józan ész kifejtése, a kegyeletesség és ebből eredő lelkiismeretesség képzése és végül a jellem fejlesztése.

A józan ész fejlesztésére a következőket tanácsolja: a szülők sohase ámítsák a gyermeket, ferde fel fogásain ne mulassanak, hanem jóakarattal igyekezzenek azokat helyreigazítani; ismertessék meg a tárgyak valódi mivoltát, használatát, viszonyait; teendőinél s játéka közben igyekezzünk őt józan eszének használatára szoktatni. Hogy a vagyont becsülni tanulja, adjunk rendelkezésére kisebb pénzüsszeget, melynek okos felhasználásáról számot kérünk. Nem árt, ha olykor-olykor vele találattjuk ki a dolgok és körülmények mivoltát, s az események okait s a teendőket stb.

A kegyeletesség és lelkiismeretesség képzésére leginkább a jó példa által hathatunk. Szoktassuk rá növendékünket, hogy a megsértettől, bárha az cseléd volna is, bocsánatot kérjen. Tanítsuk meg, hogy becsülje az emberiséget minden egyes emberben. Gyakoroljuk a gyermeket apróbb jótéteményekben, hogy sajátjából ad-

jon szegényebb játszótársának s így keltsük fel benne a részvét érzetét s az ezzel rokon erényeket.

A jellemképzésre a családi életben szintén gyakran kínálkozik alkalom. Így pl. ha a gyermek fogad vagy ígér valamit, meg kell vele tartatni. Ha hazudik, meg kell szégyeníteni. A gőgöt nemes büszkeséggé, az önhittséget önértékké és emberbecsülésre kell átalakítani. Szoktassuk rá a sors csapásaiban való békés megnyugvásra, továbbá, hogy az igaznak és jónak kész legyen olykor áldozatul adni apró örömeit s kényelmeit. A történelemben szereplő jelesek bemutatása e tekintetben nagyon jó szolgálatot tesz.

Az elősoroltakon kívül legyen gondunk a test kellő kifejtésére és edzésére. Képesítsük a gyermeket az időjárás viszontagságai, munka és nélkülözés kiállására. Figyelmeztessük a kellő alkalommal azon tényekre, melyek egészségének kockáztatását vonhatják maguk után.

Végül az első korszak teendőihez számítja a gyermek hajlamainak kipuhatolását. Erre gyakran kínálkozik alkalom, melynek a pálya-választásnál való figyelembe vétele a növendék jövő boldogsága érdekében kívánatos.

Miként az előadottakból láttuk, Fáy e művében a „Próbatétel“-től eltérőleg a cselekvő nevelői eljárást

már a 10 éves kor előtt szükségesnek tartja, minnek helyességét bizonyítani felesleges.

A második korszak, melyet az elsőtől szigoruan elválasztani nem kell, de sőt nem is szabad, a tulajdonképpeni tanítás ideje. Ez alatt egyfelől az alapvetés munkáját kell tovább folytatnunk, másfelől az életben szükséges ismeretek birtokába kell helyeznünk a növendéket. Itt leginkább azt hangsúlyozza, hogy a növendék értelmét ne tömjük meg encyclopaedicus emlékezeti lommal, hanem igyekezzünk e helyett önmunkásságra oktatni.

Fáy e művében a nevelésre vonatkozó eszméit rendszerbe foglalja, s e tárgyról kisdéd keretben aranyigazságokat közöl. Mint a bevezető fejezetben mondja, nem akart e mű tudós értekezés lenni, hanem egy agastyánnak az emberiséghez, különösebben a szülőkhez intézett szerény parainesis.

De méltó e parainesis azon egyénhez, ki oly lelkes szószólója minden jó ügynek, ki a nevelésről mondja: „Szent az ügy s abban csak egy jó eszme terjesztése is, haladás az emberiség boldogításában.“

Jövő alkalommal szépirodalmi műveiben előadott pedagógiai nézeteit ismertetem.

Rieger Imre.

T Á R C S

Diesterweg nézetei atya és anya, a gyermek természete, annak környezete, nevelése és oktatásáról.

(Rheinische Blätter.)

III. A gyermek környezete.

Boldog azon gyermek, mely erkölcsben tiszta emberektől van körítve, kiknek megjelenése életének erkölcsi alapját veti meg, és minthogy minden szépet és jót, röviden mindaz, a mi valóban emberi, csak közetlenség, nem pedig reflexio, szólásmód, predikáció stb. által tanulható meg, úgy elsőrendű érdekünk, hogy a gyermek oly környezetben éljen, a melyben az emberek iránti szeretetet lehelli be. Hol ez a szeretet hiányzik, ott nehezen pótolható. Környezetében, melyben kétértelműség, hamisság, színeskedés uralkodik, ott csak képmutatók vannak.

A közetlen szemlélődést illetőleg végtelen előnyei vannak a falusi gyermeknek a városinál. Amazt a való természet környezi, annak eseményei, jelenetei figyelmét lekötik; az évszakok nevezetes, szabályosan váltakozó korszakait: a vetést aratást, ültetést, növést stb. látja; a város gyermeke csak a szobát, házat, utcákat ismeri. A falusi gyermek megfigyeli a madarakat, mint repülnek, esznek, fészket építenek, fiókáikat

étetik; a város gyermeke többnyire csak is a kanári madarat a kalitkában, és a vásárok alkalmával eladásra szántakat ismeri. A természet gyermeke sok való ismerettel bír, a városi erről-amarról tán sokat is tud mondani. Amaz okosabb, emez készségesebb beszédében. Jó iskola e tekintetben mindkét részről hamar helyrehozhatja az egyensúlyt.

Tekintélyes emberek véleménye, hogy a gyermek, különösen a fiu, inkább azon élet által, melyet a természetben, réteken, erdőkben és hasonlóival való szabad társalgásában tölt, neveltessék fel, mint mesterialleg berendezett intézetekben.

IV. A gyermek nevelése, oktatása.

Nekünk a gyermekkel, úgy a mint adatott, mint az isteni szeretet ajándékával kell bännünk; és ne feledjük, hogy minden gyermeknek joga van emberi, magasabb létre. Nevelése a családban az egyedüli természetes, istentől magától rendelt, és csak kivételes esetekben tehetik a szülők, hogy gyermekeiket ne magok neveljék. A mint a szülőkre az első legnagyobb áldás a gyermek, úgy viszont a gyermekekre is a szülők. Könnyelműség-, bűnös léttől nem egy szülő tartózkodik, miért — gyermekeiért.

A gyermek rendesen olyanná lesz, milyenné nevelik. A nevelés eredménye feltűnteti a tényezőket, a

melyek a nevelést meghatározták. Midőn a gyermek testileg, szellemileg nyomorék, nevelése elhibázott, ferde: ott joggal következtethetünk természetellenes, szerencsétlen, a természetes fejlődést zavaró viszonyokra, és ha könnyű egy gyermeket a vétek ragályától megóvni, végtelenül nehéz, sőt olykor lehetetlen, ilyesmitől megtámadott gyermeknek előbbi egészségét, tisztaságát visszaadni. Tisztátalanok közt nem lesz a gyermek tisztává. Minél tisztább a gyermek környezete gondolat-, szó-, tettben; annál bensőbb, mélyebb, tisztább a gyermek kedélyvilága s képzése. És ha megtudnók őrizni, óvni minden rossz, bűn ismeretétől: — boldogoknak vallhatnók magunkat.

A gyermeket korán kell bevezetni a külvilágba, a természetbe. Ismerje meg isten, emberek egységét, bensőségét, fejlődjék abban zavartalan; czélszerű, üdvös azért egy három s ennél több éves gyermeket imádkozásra tanítani, mivel vallásos érzületét felébreszti, s istenre hivatkozva, vele összeköttetésbe jön. E viszony fokozódik a szülők jámborsága, atya és anya imája, később a templomban való megjelenés, az iskolai vallásos ének, és végre a tanítók vallás- és confirmációi oktatása által az iskola és egyházban. A gyermek élete nem élesen határozott korszakok szerint foly le. Ha például a gyermekkorban akkor, midőn a fogképzés és a bevégzett tizedik év időszaka jelentkezik, rendszeren minden gyermeknek egy közös alaptulajdonsága van, mégis sok hiányzik abból, hogy egy irány, egy tehetség vagy erő tűnnék ki kiválóan, ugyannyira, hogy minden más ezzel szemben eltűnnék vagy egészen háttérbe szoríttatnék.

Nem lehet tehát mondani, hogy a gyermek egy időben szemlélő, más időben értelmes lény, hanem mindenütt nyilvánul a működés különféle neme, csak változott alakban és módon. A hat éves gyermeknek is van esze; csak hogy egyéb dolgokkal foglalkozik, mint egy tizenéves ifju.

A gyermeket mindenekelőtt engedelmisségre és engedelmségben kell felnevelni; ha ezt tesszük, erőt adunk neki. Engedelmség nélkül nem becsüli a gyermek szülőit, tanítóit, a felnőtteket, semmit sem vesz tekintetbe, nem tiszteli istent.

Engedelmség nélkül nincs szeretet; engedetlen-ség, szeretetlenség testvérek. Az engedetlen-ségben kereshetjük a gyermek minden hibáját. Ezért: előbb az engedelmség és csak aztán a szeretet. Az engedelmes gyermeket szeretjük, az engedetlen nem. Az engedelmség feltétele a szeretetnek. Engedetlen gyermeket nem tudja, de ne is szeresse tanítója, atyja, anyja sem. Bár igaz, hogy a szellemi és testi előnyök, melyekkel egy tanítvány, gyermek bir, nem mindig kizárólagos oka rokonszenyünk, szeretetünknek. Ez inkább vonatkozik a tanítóra, mint a szülőre. Az atya szereti gyermekét, mert gyermeke. „Miért, azért.“ De magasabb míveltségű, nemeslelkű atyánál, kinél a szeretet rokonszenve egészségés tekintetét el nem homá-

lyosítja, ez az észszerű szeretet által korlátozva van. Annál inkább áll ez a tanítóra nézve. Egyes gyermek a szülői házban neveltlenséget engedhet meg magának (mert nem minden atya bir azon tulajdonnal, hogy engedelmes gyermekeket neveljen); a nyilvános iskolában semmi önkényt nem türnek meg. Jó gyermeknél a tanító iránti engedelmség szabad kötelesség, a rossznál kényszerű kötelesség; mindenesetre azonban elengedhetetlen kötelesség. Laza bánásmód nem nevel erőteljes embereket, csak gyengéket; a szigorú nevelés edzi az erőket. A szabad fejlődést nem határozza meg az önkény, de igenis a természet törvénye.

Ha öt-hat éves gyermek az iskolába lép, rendszeren oly lelki állapotban van, hogy a valódi oktatásra éretté kell tenni.

Ezt elérjük, ha figyelmét felébresztjük, beszédképességét fejlesztjük. Mert ettől függ az oktatás sikere; mely hogy teljesen sikeres legyen, le kell kötnünk a gyermek figyelmét, szórakozottsága így megszűnik, gondolatai egy tárgyra vannak irányozva, függ továbbá azon képességtől, hogy képzetait szavakkal jelölje meg.

Erre czéloznak az ugynevezett szemléltető- és beszédgyakorlatok az oktatás első fokán. A mennyiben a gyermek természete egy és ugyanaz, s a tanmód fejlődésének és a tárgynak megfelel, annyiban mindnyájan egy és ugyanazon módon oktattatnak. De itt is van különbség, különösség, melyek a gyermekek sajátosságait igénybe veszik. Az egyik gyermek könnyebben fog fel, a másik inkább szemlél; a harmadik könnyebben ért meg valamely igazságot kép- vagy történet által; vannak elméleti és gyakorlati fők. E tekintetben a gyermeki természet különféleségére ügyelnünk kell és sajátosságos fejlődésökre tekintettel kell lennünk. Nem mindnyájan lehetnek és kell, hogy egy és ugyanazok legyenek. Ha a gyermek a főtárgyakban előrehalad, ugy csekélyebb, lassabb előhaladást más tárgyakban meg lehet engedni.

Tevékenységre azonban minden gyermeket korán kell szoktatni és ha czélszerűt, erőinek megfelelőt, a fejlődést előmozdító választottunk, ugy szükség esetén tevékenységre kell kényszeríteni. De gondosan el is kell kerülni mindent, a mi által a munka terü, kín, büntetés gyanánt tűnnék fel.

Czirják Albert.

Gyakorlati tanítás*)

a hazai történelem köréből a polgári fiiskola II. osztálya számára.

Tárgy: A mohácsi vész.

Tervezet. I. Bevezetés. A haza állapotának eloadása a mohácsi vész előtt.

*) Közöljük e gyakorlati tanítást ama logicusan szerkesztett rendért, mely benne alkalmazva van, azonban azt tartjuk, hogy vannak oly dolgok benne, mik meghaladják a II-ik polg. oszt. növendékek fejlettségét még nagyobb városban is s egészben véve nagyobb súly van téve benne az okoskodásra, mint a történelem elbeszélendő anyagára, minek pedig ily kis korban épen megfordítva kell lenni. Szerk.

II. T á r g y a l á s. Közelebbről azon okok előadása, melyek a vést előidézék, ezek pedig:

1. b e l s ő k a) a köznemesség meghasonlása önmagával s a főurakkal; b) a nemzet elszegényedése.

2. k ü l s ő k a) török hazánkon akarja keresztül vezetni sergét Ausztria ellen, minek a nemzet ellent mond; b) a fennálló nemzetközi jog megsértése a török követ megcsonkítása által; c) egy tapintatos vezér hiánya.

III. Befejezés. Szulejman dülése a mohácsi vész után. Összefoglalás. Feladvány.

Eljárás. I. Bevezetés.

„Meghalt Mátyás király, oda az igazság!” Ezt kiáltotta a kesergő nemzet nagy királyának halála után, mi meg hozzá tesszük: oda a dicsőség, oda a jólét is!

Hazánk Hunyadi Mátyás alatt a hatalom és dicsőség legmagasabb fokán állott, de alig lépett a trónra a jagelló-házból származott II. Ulászló s ennek halála után fia II. vagy kis Lajos, a birodalom sebes léptekkel sietett bukása felé. Nem volt egy erős kéz, mely a főurak garázdálkodásait lecsillapítani, megbüntetni képes lett volna. Mátyásnak erőlyes kormánya után úgy akarták kárpótolni magukat a főurak, hogy minden törvényes hatalomtól, függéstől meg akartak szabadulni: oly királyt óhajtottak tehát, ki azon erélylyel s szellemi fensőbbiséggel, melylyel Mátyás birt, a legkevésbé se dicsekedhessék; s igazán ilyen királyt nyertek Dobzse Lászlóban s ennek fiában, a ferde nevelés által megnyomorított Lajosban.

A gyermek Lajos alatt egész nyíltsággal s évről-évre növekedő egész hatalommal arra törekedtek a főurak, hogy egyfelől a nemzet törvényhozói jogát s a főkormányra gyakorlandó befolyását minél nagyobb mértékben magokévé tegyék; másfelől, hogy a király törvényes hatalmát minél szűkebb körre szorítsák. Mindkét czélt elérték: a régebben hozott jó törvényeket elvetették s magok alkottak oly törvényeket, melyek csakis saját érdekeiknek voltak a legmegfelelőbbek. Pedig egy ország fennállhatását és boldogulhatását mi sem biztosíthatja inkább mint az oly törvényhozás, mely az egész országnak javát czélozza, nem pedig egyes osztályét, mi sem biztosíthatja inkább mint ezen törvények iránti tisztelet a nemzet minden osztályában.

Volt is aztán gazdálkodás az ország-kormány minden ágában! A közkinestár oly férfiakra volt bízva, mint egy Bakács Tamás, egy Bornemisza, kiknek nem a közjó előmozdítása, hanem saját zsebök megtöltése volt legfőbb igyekezetök. A bányák legtöbb része egy zsidóból koresztyénné lett Szerencsés Imre nevű férfinak adatott ki haszonbérbe, ki aztán a milliókat meghaladó jövedelemből vajmi keveset juttatott a közkinestárba; hasonlóan tettek a Fugger-testvérek is. A királyi kinestár, mely az udvar kiadásait vala fedezendő, a fényes vendégeskedések következtében végre annyira kiürült, hogy a királynak sokszor ebédre valója sem volt: úgy kelle összeközdulni az udvari szakácsnak egyetmást a konyhára.

Az ország pénzének ilyen hűtlen kezelése mellett a végvárakat, melyek az ország déli határában a törökök beütéseit valának meggátlandók, nem lehet fenntartani: az ellenség most Belgrádot, majd Jaiczát és Sabáczt (e helyek a térképen kijelölendők), az országnak mind megannyi kulcsait, foglalta el. Tehát az ország kívülről se volt biztosítva a belső romlottság miatt.

A törvény annyira nem állott tiszteletben a honfiak előtt, hogy peres ügyekben feleslegesnek tartották hozzá folyamodni: ők maguk láttak törvényt egymás felett, mely törvénylátásban nem a józan észnek, nem a szentesített törvénynek, hanem a fegyvernek, ökölnök volt legfőbb szerepe. Természetes, hogy ilyenkor a gyöngébb húzta a rövidebbet, ha napnál világosabb igazsága volt is.

Kiegyesítő kérdések: Milyen volt a haza állapota a mohácsi vész előtt s különösen Mátyás alatt?

A főurak helyzete Mátyás alatt? Milyen királyt óhajtottak Mátyás halála után? Mire voltak tekintettel a főurak a törvények hozásakor? Hogy állott a k. kinestár Lajos alatt s kik voltak kezelői? Mi következett a k. kinestár hűtlen kezeléséből? Milyen volt a törvény iránti tisztelet?

II. T á r g y a l á s. 1. B e l s ő o k o k.

Kis Lajos alatt mindenfelé, de különösen a főuri osztályban a hazaszeretetet önzés, az áldozatkészséget önhaszonlesés váltotta fel. Az alsóbb nemes osztályban a király és tanácsosai iránt bizalmatlanság és bosszúvert gyökeret; lassan-lassan a legellentettebb meghasonlás fejlett ki a két osztály között.

Ugyanis a köznemesség ennyi jogtalan eljárás, ily sok hatalmaskodástól indítatva, végre azon módokról kezd gondoskodni, hogy miképpen lehetne a főurak hatalmát s a közügyek vezetésében való résztvevését a törvény által megszorítani s magokat az ország kormányában képviseltetni. Mindenekelőtt egy befolyásos vezérre vala szükségök s ezt meg is kapták Szapolyai János erdélyi vajdában, ki sértve érezte hiúságát, midőn azon indítványát az országtanács elvetette, hogy t. i. a kis kórú Lajos mellé ne idegen gyámot (Brandenburgi Gy. örgrótot) hanem kormányzót válasszanak. Most Szapolyai egyenesen a köznemességhez fordult s ennek érdekei előmozdításán munkált teljes erélyével, egy lánglelkű s kitűnő szónok Verbőczy Istvánnal (Tripartitum 1524); az országgyűléseken több nevezetes törvényt mondatott ki a rendekkel, melyek egyencsen a nemesség javát czélozzák. A többek között azt is kivitte, hogy az országtanácsban ne csak főnemesek, hanem a köznemesek is (8) részt vehessenek. Később még többre is mentek a köznemesek: a hatvani orsz. gyűlésen, hol a hűtlen hivatalnokok nehánya s köztük Báthory István nádor hivatalaikból letétettek, magok kebeléből választottak nádort, e fontos hivatalra Verbőczy Istvánt emelvén.

A köznemesség e túlsulyra emelkedését a főurak a legirigyebb szemmel nézték s egy a király által is

megerősített társaságot az ugynevezett kalandos társaságot alkották, melynek mint a király előtt mondták, az volna a célja, hogy a királyságra vágyó Szapolyait megbuktassa s a királyság fényét helyreállítsa, sajátlag nem tűzött ki más feladatot, mint azt, hogy a köznemességet az országtanácsból s a fontosabb hivatalokból mindenkorra kizárja. A szegényebb köznemeseket is a maga részére nyervén, megkezdé titkos működését s már egy következő országgyűlésen Verbóczit nem csak hivatalából tette le, sőt fej- és jószágvesztésre is ítélte, mitől csak úgy menekedett meg e népszerű ember, hogy titkon erdélyi jószágára futott. A király most ismét Báthorit nevezé ki a nádori méltóságra, melylyel a kalandos-társaság célját érte. Ezután a királynak tett ígérettel mit sem gondolva, ismét a régi kerékvágásban haladott minden. A köznemesség diadalának rövid ideig örülhetett.

A nemzet két osztálya, a fő- és köznemesség a legnagyobb gyűlölettel viseltetett egymás iránt. A hazaszepon elülhetett mindkettő előtt. A főnemesség szentebbnek hitte a maga javát, mint a hazáét; a köznemesség ennyi méltatlanság miatt elfásulva ép úgy nem gondolt semmivel, mint amaz. Egy közeledő veszély elhárítására képes-e az oly nemzet, melynek kebelében ily meghasonlás uralkodik?! Vajon még abban a pillanatban is, melyben a veszély a legnagyobb fokra hágott, érthet-e egyet egy ily viszálykodó nemzet?!

A mohácsi vésznek oka egyfelől — de talán — kizárólag a nemzetben keresendő.

Szólhatunk-e ily állapotok között a nemzet gazdagságáról s egyesek jólétéről s ennek eszközeiről, iparról, földmivelés- és kereskedésről? Bizonyára ezek is csak úgy állottak mint a törvény végrehajtása, vagy a közbiztonság, vagy akár a közkincstár. A kereskedők uton-útfélen kifosztattak; a külföldiek nem mertek bejönni árucikkeikkel. A földmivélést a földmivelő osztály nem fojthatta bátorsággal, minek . . . hiszen nem tudta, hogy melyik perczben égeti fel, vagy száguldja át rabló csapatával valamelyik főúr. Csak a jobbagység foglalkozott a földdel, csak ennek volt halálra veretés terhe alatt meghagyva a föld termését s a közadót főura kastélyába bevinni. Anyagi jólétről tehát szó sem lehetett! Pedig a török ellen folytatott háborúk költséggel, roppant nagy áldozatokkal jártak. A szegénység, mely utját vágja az előretörésnek, közelebb vitte a nemzetet a veszélyhez.

Végh Mátyás.

(Folyt. köv.)

S Z E M L E.

A kisedóvás ügyének törvényes rendezése.

A „Kisedóvnevelés“ ez évi I-ső száma egy kiválóan érdekes cikket hoz György Aladártól a fenti kérdésben, azon alkalomból, hogy a Nyitra megyei tanítóegylet kér-

vényt nyújtott be a képviselőházhoz a kisedóvás törvényes rendezése tárgyában.

A kérvény a közoktatásügyi minister urhoz tétetett át.

György Aladár azt látja, hogy a hazai tanítóegyletek közönyösek e tárgyban s időszerűtlennek tartják.

Pedig régen nem volt az. Eötvös törvényjavaslatában benne volt, az országgyűlés 1876-ban kimondta ily törvény szükségét; az 1878-iki tanítógyűlés elfogadta ennek eszméjét, az 1881-ikinek 50-es bizottsága e törvény előkészítését sürgetőnek mondta.

És mégis időszerűtlen. Valóban György Aladár is elismeri, hogy e téren még kevés az eredmény az „országos kisedóvó egyesület“ tevékenysége daczára is. Mindössze alig van 300 kisedóvó hazánkban, pedig 100 városnak van 10 ezer lakójánál több. De éppen ezért is szükséges a rendezés. A kisedóvókba belopják vagy belezavarják az elemi oktatás tárgyait, vagy panszláv s germanizáló irányt pártolnak.

György Aladár a törvényes rendezést legkívált „a magyarosodás eszméjének új életre ébredése“ miatt sürgeti. Szerinte s szerintünk is, ezek sokat tehetnének a magyarosodás érdekében s a rendezést melegen óhajtjuk s azt valóban mi sem tudjuk, hogy valamit rendezni mért volna most időszerűtlen, habár látjuk is, hogy rengeteg a tenni-való s azt meg éppen nem szeretnők, ha a kisedóvás rendezését a népoktatás érezné meg, melynek éppen a magyarosodásban is nagyobb súlyt tulajdonitunk. X.

A magyarságot és népnevelést Sárosmegyében terjesztő társulat alapszabályainak tervezetéről.

Bemutatjuk röviden olvasóinknak emez, eredményeiben oly nagy súlyúvá lehető tervezetét Bánó Józsefnek. Politikai lapok ismertették, nevelésügyiek nem szóltak hozzá.

Bánó József egy egyesületet indítványoz Sárosmegyében, melynek célja lenne a magyarság terjesztése mellett a népnevelés előmozdítása is s ezért a népnevelési egylettel szövetkeznie. Tagjai lehetnének férfiak, nők minden rendtől: 50 frttal alapítók, 1 frttal (10 évi kötelezettséggel) tagok, tetszés szerinti adakozással pártolók. Fő eszköze volna terjesztetni a magyarságot minden társadalmi uton a magyarság iránti lelkesedéssel s első védnöke lenne: „A legelső magyar ember a király!“ legközelebbi pártfogója pedig: a megye. Oh, ha ez nem volna álm!

Ugyane tervezetben javasol más, távolabbi eszközöket is a magyarosodás terjesztésére. Ilyenek: legyen minden intézetben lehető rövid időn a tannyelv magyar; az ország minden fizetett hivatalnoka tudja e nyelvet, mely megvan ugyan, de csak papiron; minden vasúttársaság ügyeit vezesse magyarul s a vasúttelepek ne legyenek germanizáló fészkek, a Tisza-szabályozás végleges megtétele által a magyarság e zöme pártfogoltassék; az oláhországi, bukovinai, moldvai magyar telepek hozassanak vissza; az eladásban levő államjészárok ne adassanak idegeneknek vagy csak magyar iskolák állításának feltétele alatt; ugyan-

Melléklet a „Család és Iskola“ 3-ik számához.

ezeken létesíttessenek magyar telepek, Erdély védessék meg az elszászosodástól és oláhosodástól.

„Hiszen Erdélynek egész Maros völgye egykor magyar volt!“

A kormány magyarosítsa Fiumét, keleten állíttassanak magyar consulátusok, állíttassék magyar görög püspökség, a katonai ezredek magyarosító tervezettel osztassanak szét; állítson a kormány magyar katonai akadémiát, a véderőről szóló törvényt változtassa meg, hogy a családalapításnak ne álljon útjában, tűzzön ki jutalomkérdést annak megfejtésére, hogy a magyar faj miért nem szaporodik? sat. Hiszen van még nagyon, nagyon sok eszköz, csak alkalmazni kell, nem felfedezni.

Legyen magyarság Magyarországon az, mi a mindenhatóság a természetben: „O nnét ered minden, oda foly vissza minden.“

A ministeri rendeletről.

A lapunk mai számában ismertetett körrendelet kezd vitattatni a részletekig. Az „Erdélyi Gazda“ 4-ik számában Bene József a rendelet mezőgazdaságra vonatkozó részét elemzi.

Elismeri, hogy a néptanítók gazdasági oktatása eddig nagyon gyengén állt s az az egy elméleti s két gyakorlati óra hetenként ezután sem lesz elég. Az órákat hát szaporítani kell, ha sikert várunk, a mi pedig csak amolyan leszállítása által érhető el a tárgyakra, miről már szoltunk. A czikkiró a német és zeneórák leszállítása által szaporitná a mezei gazdaság és ipari oktatás óráit.

A mezőgazdaság szakszerű oktatását pedig diplomátikus gazdákra bizná, kik egyszersmind a természetrajzot is ily irányban tanítják.

A gyakorlati helyiségről azt tartja, hogy okszerű gazdálkodást a rendeletben említett 2—5 holdon két tehénnel bemutatni nem lehet. Ezen ló, juh, sertés s kivált baromfi tenyésztés lehetetlen. Továbbá e terület nem ad a két tehénnek elég dolgot, sem elég eledelt, sem a mellé fogadott embert nem foglalja el s így a növendékek épen azt látnák meg az okszerű kis gazdaság helyett, hogy miként nem kell gazdálkodni. Ehez 25—30 hold kell, mi mellett aztán: a cseléd munkája megtérítné bérét; a tehenek elláthatók lesznek takarmánnyal; nem lesz a mintagazdaság kitéve bírálatnak s lehető lesz az okszerű oktatás és drágább mégse lesz vagy nagyon kevéssel.

A szerkesztő izenete.

E pár sort ajánlom tanító-társaim becses figyelmébe. Lapunk jelszavául tűzte ki, hogy közelebb kíván mozdulni az élethez, inkább tartva szemmel a nevelő gyakorlatot, mint az általánosságokat, mert amabban több a tennivaló. Tisztelettel felkérem tanító-társaimat ebben segédkezet nyújtani, hogy szólhasson lapunk igazán szemmel látott, füllel hallott tapasztalatokról, oly alapos értesítésekről, melyek az elméletet segítik: czáfolják vagy igazolják. Így épen a nevelés inkább gyakorlati, mint elméleti tudomány s a ma-

gán neveléstől a köznevelésig, az oktatás egyes szavakat vagy tényeket megértető módszerig, a gyermekek lelki életének megfigyeléséig, egész a közoktatási törvények egyes pontjainak, a szabályozó rendeletek intézkedéseinek határáig mennyi a jellemző, a fontos, a felderítendő, s még hozzá mennyivel érdekesebbek ezek az általánosságokba foszló elmélkedéseknél!

Ime, röviden ismételve az, mit előfizetésre felhívásunkban mondtunk. Tényeket, adatokat gyűjteni elméletek igazolására: a legjobb cél. Hiszen fogalmi téren vitázni csupán, annyit tesz, mint időt veszíteni. Egy kis rövidke czikk, melyet tanítótársaink nevelő gyakorlatukból beküldenek, egy-egy intés vagy jel, melyet kövessünk vagy mellőzzünk; bizonyára igazolhatóbb álláspontot nyújt minden szónál. Ismételve mondom, hogy általános nevelési eszmékben van téve elég, de a részletek alkalmazásában sok a bizonytalanság.

Felhivom erre tanítótársaim figyelmét és kérem támogatásukat.

IRODALOM.

A „Magyar Szemle“ I. füzete megjelent. E folyóirat 1878-ban alapult s Bodnár Zsigmondtól, előbbi szerkesztőjétől Rudnyánszky Gyula vette át. E Szemle céljával a magyar szépirodalom fejlesztését s a tudományok népszerűsítését tűzte ki, meg másfelől pártatlan kritikai közlőny óhajt lenni. Dolgozótársai nagy számuak s a legjeltebbek. E füzete összesen 96 lapon 14 közleményt hoz: 1. Szomor Dani, Kiss Józseftől. 2. Egy küllő, mely nem illik a kerékbe, Tolnai Lajostól. 3. Mikor felhő csügg az égen, Dalmady Győzöttől. 4. Két major regénye, Mikszáth Kálmántól. 5. A főrendiház kérdése, Koroda Páltól. 6. A közigazdaság elmélete, Dr. Kovács Gyulától. 7. Madách költészetéhez, Haraszi Gyulától. 8. Tragoediák a nemzeti színházban, Rakodczay Páltól. 9. A becsületét kereste, Erdélyi Gyulától. 10. Közoktatásügyünk állása, György Aladártól. 11. Milton prózában, Reviczky Gyulától. 12. Gyulai Pál költeményei, D. F. K. 12. Kiss József költeményei. Értesítő: Greguss Ágost versei. Ennyi e füzet tartalma. Ajánljuk olvasóink figyelmébe e folyóiratot, mely megjelen havonként 6 iven s előfizetési ára egész évre 6 frt, fél-évre 3 frt.

A „Magyar Dal-Album“ III-ik kötetének 3-ik füzete megjelent 20 oldallal. E vállalat eddigelé 460 magyar népdallamot közölt zongorára alkalmazva. Hogy népköltészetünk mily kifogyhatlan aranybánya, mutatják az ujabban megjelent füzetek, melyeknek dallamai nemcsak hátrább nem állanak az előbbiektől, hanem füzetéről-füzetére szebb és érdekesebb népdalokat közölnek; különös érdekekkel bírnak az ujabbak mellett a régebbi, már veszendőbe menő jeles magyar népdalok. A gyűjtemény egyik előnye, hogy a dallamok, részben könnyű modorban vannak hangszerelve, úgy hogy gyengébb zongorajátzó is tanulhatnak belőle. Előfizetési ár egy évre, vagyis 10 füzetre 1 frt 80 kr., fél-

évre, vagyis 5 füzetre 90 kr. Egyes füzet ára zongorára alkalmazott 20 dallammal csak 25 kr. Előfizetések Henricke Rezső kiadóhoz Győrbe intézendők. Egyes füzetek minden rendes hazai könyvarusnál is kaphatók.

VEGYESEK.

— A kolozsvári Eötvös-alap gyűjtőbizottsága f. hó 12-én tartott ülésében elhatározta, hogy az idén az Eötvös ünnepélyt márcz. 19-én József napján tartja meg. Az egyletnek, a felküldött pénzekon kívül, 145 frt készpénze s 45 tagja van.

— Érdekes. A költségvetési vita közben felmerült azaz érdekes adat, hogy Württemberg többet költ kulturai czélokra, mint az egész Szent István birodalma.

— A kolozsvári szegény gyermekeket segélyző egylet eddigelé 70 gyermeket látott el téli ruhával.

— A budapesti József-városi ismétlő iskolában a tanulók nagy rendetlenségei miatt a tanítás rendőri felügyelgt alatt tartatik. Ennek kapcsán a „Pesti Napló“ általában felhívja a figyelmet az ismétlőiskolások fegyelmezésének szabályozására, mire a 12—15 éves növendékekkel szemben szükség is van, hogy a tanító védelmet találjon a községi előljáróságban.

— Sopronyban a magyar nyelvnek a gyermekek közt való minél könnyebb megtanithatása czéljából mintatövéintézeteket állítanak fel. Egy alapítvány 100 frt., az indítvány élén Drucker főpolgármester áll. E város $\frac{9}{10}$ -ed része német, s így e kezdemény nagyon öröndetes.

— A vallás- és közoktatási minister mult évi decz. 21-ről egy nagy súlyú fölhívást intézett a gör. kel. román egyház főhatóságaihoz. U. i. ez egyháznak a Felsége által is jóváhagyott szervezési szabályzatai értelmében tanítókul alkalmazhatók az oly papnövendékek is, kik a hit-tud. paedagogiai tanfolyamból vizsgát tettek. Hogy az ily papnövendékek mint tanítók megfelellessenek az 1879. évi 18. t. cz. követelményeinek, a minister ur már előbb elrendelte, hogy az illető papnövendékben a magyar nyelv megfelelő órászámmal tanitassék; ez alkalommal pedig ugy a nevezett egyház főhatóságaival, valamint a kir. tanfelügyelőkkel is tudatta, hogy az 1882. évi jun. 30-tól kezdve oly papjelöltek többé tanítókul ne alkalmaztassanak, kik igazolni nem tudják, hogy a magyar nyelvet beszélben és íráshán annyira elsajátították, hogy azt a népiskolákban tanítani képesek. Öszinte örömmel üdvözöljük a ministernek állami érdekeink megóvását czélzó ebbeli helyes intézkedéseit.

— Ugoesa m. népoktatási viszonyai. Van összesen 95 népiskola, melyek közül 91 felekezeti. A tankötelesek száma: 10,437, azaz a lakosság 16%-da. Iskolába járt 4901, tehát a tankötelesek 47%-da, iskolába nem járt a tankötelesek 53%-da. A magy. nyelv terjed.

— György Aladár Pesten az iparos körben felolvasást tartott, melyben kimutatta, hogy Budapest lakosságának felénél jóval több magyar még a Lipótvárosban is. (Zsidó városrészt).

— Molnár Aladárnak a balatonfüredi „Szeretetház“ alapítójának a „Balaton-felvidéki néptanító-egylet“ emléksobrot, esetleg nevére alapítványt állítani kíván. E végre gyűjtést rendez. Egy ilyen gyűjtőiv szerkesztőségünkbe is

küldetvén, mi készséggel hirdetjük e nemes felszólítást s szívesen elfogadjuk az adományokat e czélra s megindítjuk a gyűjtést 2 frttal. A gyűjtések a gyűjtőivvel együtt Sváb Lajos egyleti pénztárnok urhoz küldendők Balaton-Füredre.

— Pályázati hirdetés. A nagyszabeni róm. kath. tanítóegylet pályázatot hirdet ily czimű tankönyvre: „Szebenmegye földrajza kézikönyvül a népiskolák III-ik osztálya számára.“ Pályázati határidő 1882. deczember 31-ik napja. Pályázati feltételek: 1. Csak is a szebenmegyei róm. kath. tanítóegylet rendes tagjai pályázhatnak. 2. A pályadíj 200 drb. franc aranyban, mi azonban csakis teljes mérvben jónak talált mű írójának adatik ki. 3. A mű terjedelme 12 sűrűn írott vagy 8 nyomtatott ivnél többre nem terjedhet. 4. A pályaművek fenn kitett határnapig idegen kézzel írva, füzve vagy bekötve és lapszámozva jelégés levélke kíséretében a szebenmegyei róm. kath. tanítóegylet elnökségéhez küldendők be. 5. A pályadíjat nyert mű az egylet tulajdonává válik s szerző a 2-ik kiadástól kezdve minden egyes kiadástól 25% jutalomban részesül; azonban, ha az egylet a pályázat eredményétől számítandó egy év lefolyása alatt ki nem adná, azon esetben az a fordítási és kiadási jogokkal együtt szerző tulajdonává válik. N.-Szeben, 1881. január 5-én. Roszkosni Elek s. k. egyt. elnök. Orell Lajos, egyt. titkár.

— Nyilvános nyugtatványok. (Folytatás) A „Család és Iskola“ áraban fizettek:

1882. évre 3 frtjával.

1. Orbók Mór polg. isk. igazg. Galgócz. 2. Graf Jakab ev. ref. főgymn. tanár Kolozsvár. 3. Állami iskola Bórsa. 4. Állami iskola Bánffy-Hunyad. 5. Állami iskola Voldorf. 6. Állami iskola Brassó. 7. Állami tanítóképezde Székely-Keresztur. 8. Állami tanítóképezde Sárospatak. 9. Szathmár vidéki tanító egyesület Szathmár. 10. Állami polgári iskola Fogaras. 11. Állami polgári fiu-iskola Gyergyó-Szt. Miklós. 12. Állami polgári fiu-iskola Sepsi-Szt. György. 13. Váli Ferenc ev. ref. főgymn. tanár Pápa. 14. Arad vidéki tanítótestület Arad. 15. Fehérmegyei tanítótestület Székes-Fehérvár. 16. Községi iskola Kézdi-Vásárhely. 17. Bán István ur Kolozsvár. 18. Tanítóképezde Nagy-Ényed. 19. Állami ipari szak oszt. felső népiskola Kézdi-Vásárhely. 20. Sady Kap. János, igazgató Kassa. 21. Tanító testület Székely-Keresztur. 22. Községi iskola Toroczko, 23. Kavulyák György, áll. tan. Fiume.

Az 1882-ik év első felére 1 frt 50 krjával.

24. Józsa Mihály, áll. tan. Brassó. 25. Népinevelők budapesti egylete Budapest. 26. Bencze Károly tan. Szék. 27. Weinhold Károly tan. Balatonfüred. 28. Burján Ilona k. a. tan. Gyalu. 29. Tanítóképezdei önképzőkör Sz.-Keresztur. 30. Főiskolai ifjusági olvasó-egylet Sárospatak. 31. Állami iskola Vizakna. 32. Községi iskola Rimaszombat. 33. Eötvös-kör Zilah.

Kolozsvárt, 1882. jan. 12-én.

A „Család és Iskola“
kiadó-hivatala.

Tartalom: 1. A tanító- és tanítónőképezdek, Alhikmettől. 2. Fáy András mint paedagog, Rieger Imrétől. 3. Tárcza. Diesterweg nézetei atya és anya, a gyermek természete, annak környezete, nevelése és oktatásáról, Czirk Alberttől. 4. Gyakorlati tanítás a hazai történelem köréből a polgári fiuiskola II. osztálya számára. Végh Mátyás. Szemle: 5. A kisedővás ügyének törvényes rendezése, X. A magyarságot és népinevelést Sárosmegyében terjesztő társulat alapszabályainak tervezetéről. A ministeri rendeletről. Szerkesztő izenete. 6. Irodalom: A „Magyar Szemle“. A „Magyar Dal-Album“. Vegyesek.

A „Család és Iskola“ hirdető melléklete.

Új papír-üzlet!

Van szerencsém a helybeli és vidéki n. érd. közönség becses tudomására juttatni, hogy ez év augusztus 1-én az itteni piacon **főtér 12. sz. alatt levő Lukács-házban** egy a mai kor igényeinek teljesen megfelelő, egészen újonnan berendezett

Papír, író- és rajzszert kereskedést

(1) 3-6 nyitottam.
Készletet tartok mindennemű bel- és külföldi gyártmányu író-, levél- és rajzpapírok, festék-árnyak, írónok, valamint rajzeszközökből és miután bevásárlásaimat a legelső gyáraknál személyesen eszközöltem, a legnagyobb előnyöket nyújthatom.
E téren szerzett gazdag tapasztalataim párosulva szilárd elvekkel, biztosítékot nyújtanak az iránt, hogy legfőbb törekvésem leendő, bármily hozzám intézendő megbízásoknak a leggyorsabb- és legpontosabban eleget tenni.
Kiváló tisztelettel

Stratzinger Gusztáv, papirkereskedő (Kolozsvárt, főtér Lukács-ház)

Viszont eladók a legnagyobb kedvezményben részesülnek.

A FARSANGI IDÉNYRE

KÜLÖNBÖZŐ FRANCZIA és MAGYAR GYÁRAKBÓL VALÓ

PEZSGŐ-BOROK

leszállított áron.

NAGY MENNYISÉGBEN KAPHATÓ

továbbá

saját készítményü

és

több kiállításon

ÉRDEM ÉREMMEL

kitüntetett

páczolt

SONKA

és

Hazai mustár.

SONKA ÜNNEP

kereskedésében Kolozsvárt.

(4)

2—*

Új találmányu Petroleum, mely nem robban fel (ugynevezett CSÁSZÁR-OLAJ) egyedüli raktár Erdély részére.

Új találmányu Petroleum, mely nem robban fel (ugynevezett CSÁSZÁR-OLAJ) egyedüli raktár Erdély részére.

Duhony János

első és legnagyobb hazai asztalos és kárpitós butorraktárában Kolozsvárt a Redoute épületében kaphatók és különösen városi és vidéki lelkész, tanár és tanító urak és tanítónők számára összeállított butor csoportozatok következő három osztály szerint u. m.

I-ső osztály.

Egy finom lakkozott ágy, egy éjjeli kaszten, egy szalmazsák tödzelve, egy madrácz lószőrrel töltve, egy két ajtós ruhaszekrény elosztva, egy íróasztal ékes álvánnyal, egy mosdószekrény, egy tükör, négy drb. nád-zék, egy ruganyos diván, két ablakfüggöny öszeesen 150 frtért.

(2)

II. osztályban.

3—*

Egy diófa politurozott nagy ruhaszekrény, egy ágy magas fejfa-ékitéssel, egy éjjeli szekrény márványlappal, egy szalmazsák tömött vászonnal tödzelve, egy mádráoz lószőrrel töltve, egy egyajtós mosdó szekrény, egy íróasztal ékes álványkával, egy üvegajtós könyves szekrény, egy ruganyos török diván, négy töltött szék rugóra, egy tükör arany- vagy diófa faragvány kerettel, két ablak függöny öszeesen 250 frtért.

III. osztályban Minden tárgy a legdiszesebb kiállításban.

Két diszes nagy ruhaszekrény finoman politurozva, egy ágy magas fejfa ékitéssel, egy szalmazsák tödzelve, egy lószőr madrácz, vagy ruganyos töltéssel, egy éjjeli szekrény márványlappal, egy kettős mosdó szekrény betéttel: egy nagy fali vagy álló tükör, egy nagy íróasztal ékes álvánnyal, egy könyves szekrény, egy hazai garnitur u. m. egy kanapé, két karosszék, négy schoffe szék, egy zsámoly mind finom ripsz vagy crepp kelmével behuzva, egy diszes szalon asztal és két ablakfüggöny öszeesen 430 frtért.

E három osztályban elősorolt butordarabok egyenként is kaphatók úgy egyszerűbb mint sokkal diszesebb kiállításban a legjutányosabb árakért és kellő kezesség mellett részletfizetésekben is.

A feketeerdői üvegyár erdélyi főraktára Kolozsvárt

HUNWALD LIPÓT-nál

mindennemű üveg, porcellán, lámpa, tükör, kés, villa, kanál s több e szakmába vágó háztartási czikk a legjutányosabban vásárolható, illetőleg postán megrendelhető.

Némi tájékozásul szolgálna a következő árjegyzék kivonat:

- 1 tuczat metszett boros pohár 90, 1.20, 1.45 kr.
- 1 " " vizos pohár 1.32, 1.44. 2.40, 3.00 krig.
- 1 " " kávé pohár 2.16, 2.40, 4.20 krig.
- 1 darab " karafina dugaszszal 25, 32, 38, 45, 1.20 kr.
- 1 tuczat tányér kőedényből 1.20, 1.68 kr.
- 1 " " finom porcellán 2.00, 2.40, 2.60 kr.
- 1 " " finom porcellán ozsonnás 1.00, 1.20, 1.40, 1.60 kr.
- hozzávaló mindenféle tál hasonló jutányos árban.
- 1 darab asztali petroleum lámpa 85, 1.10, 1.35. 1.60 krtól egész 5 frtig.
- 1 " függő " " 45. 60, 85, 1.20, 2.50 krtól egész 12 frtig.
- 1 " fali " " 35, 45, 75 kr.
- 1 " fali tükör diófa kerethben nagy 1.20. 1.50, 2.20, 3.60 krtól egész 9 frtig.
- 1 " fali tükör arany kerethben nagy 2.20, 2.50, 4.50, 6.00 krtól egész 15 frtig.
- 1 " toilet tükör fiokos 55, 85, 1.20 krtól egész 3 frtig.
- 1 " " " oszlopos 3 frt, 4 frt 50 krig.
- 1 tuczat kés villa frt. 2.—, 2.50: 3.50 egész 10 frtig.
- 1 " evő kanál finom frt. 2.—, 3.20, 4.40
- 1 " kávé kanál finom frt. 1.—, 2.10, 3.—.
- 1 darab leves és tejszedő kanál 40, 50, 1.00, 1.60 kr.

Ezenkívül nagy választék kávé és theás edényekben, úgy egyes findzsák, mint egész garnitúrákban, továbbá virágtartók, czukorszeleneczek, dohány- és szivartartókban, mind a legjutányosabbn gyári árban.

Teljes tisztelettel:

HUNWALD LIPÓT,

(3) 3—3

a fek. erdői üvegyár erdélyi főraktár, Kolozsvárt, b.-magyar-utca 4. sz.